

Мақала туралы мәлімет / Содержание

«ЖАСТАР ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ: БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы

Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых «МОЛОДЕЖЬ И НАУКА: НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ»

The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «YOUTH AND SCIENCE: PRESENT AND FUTURE»

Жинақ	IV, Атырау, 8/04/2026, 2026 ж.
ISBN	978-601-262-638-4
Секция	СЕКЦИЯ IV. ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ҒЫЛЫМДАРЫ / ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ Секция IV.II. Цифрлық технологиялар жағдайындағы құқықтық жүйені дамыту және құқық қолдану тәжірибесі / Развитие правовой системы и практика правоприменения в условиях цифровых технологий
Жинақтағы рет нөмірі	№ 069
Мазмұндағы беті	338
Жарияланған беттері	338-342
Автор(лар)	Ибрашев Нурбек Табылдыұлы
Мақала атауы	ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ-АТҚАРУ ЖҮЙЕСІ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МЕХАНИЗМДЕРІН ЖЕТІЛДІРУ
Мазмұндағы жазылуы	Ибрашев Н.Т., Кулбаева М.М. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ- АТҚАРУ ЖҮЙЕСІ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МЕХАНИЗМДЕРІН ЖЕТІЛДІРУ

Ескерту: бет нөмірлері жинақтың соңындағы «МАЗМҰНЫ» бөліміндегі жарияланған беттерге сәйкес берілді.

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ-АТҚАРУ ЖҮЙЕСІ
МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МЕХАНИЗМДЕРІН
ЖЕТІЛДІРУ»**

Ибрашев Нурбек Табылдыұлы

Nurbek.ibrashev@mail.ru

«Құқықтану» білім бағдарламасының 1 курс магистранты

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ., Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі, доктор PhD, қауымдастырылған профессор-Кулбаева М.М.

Мақалада Қазақстан Республикасының қылмыстық-атқару жүйесі мекемелеріндегі қауіпсіздікті қамтамасыз ету механизмдерін жетілдіру мәселелері қарастырылады. Автор қауіпсіздік ұғымын талдайды, қауіпсіздікке қатерлерді жіктейді, халықаралық стандарттар мен озық тәжірибені зерттейді. Норвегия, Ұлыбритания, АҚШ, Германия сияқты елдердің тәжірибесі қарастырылады. Қазақстандағы қауіпсіздікті қамтамасыз етудің қазіргі жағдайы бағаланады, жетістіктер мен мәселелер көрсетіледі. Механизмдерді жетілдірудің негізгі бағыттары ұсынылады: мекемелердің толып кетуін азайту, техникалық құралдарды жаңғырту, кадрлық саясатты жетілдіру, рұқсат етілмеген заттардың түсуін болдырмау, радикалдануға қарсы іс-қимыл, психологиялық қызметті нығайту, режим шараларын жетілдіру, ақпараттық жүйелерді дамыту, сыртқы субъектілермен өзара әрекеттесу, тиімділікті бағалау. Кешенді тәсіл арқылы қауіпсіздіктің жоғары деңгейіне қол жеткізуге болады деген қорытынды жасалады.

Қылмыстық-атқару жүйесі мекемелеріндегі қауіпсіздікті қамтамасыз ету заманауи түзеу жүйесінің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Қауіпсіздік түзеу мекемелерінің тұрақты жұмыс істеуінің, сотталғандарды ресоциализациялаудың, қызметкерлер мен басқа адамдардың өміріне қауіп төндірмеудің негізгі шарты болып табылады [1]. Қазақстан Республикасы қылмыстық-атқару жүйесін реформалау, оны халықаралық стандарттарға сәйкестендіру, гуманизациялау жолында үлкен жұмыстар жүргізуде. Дегенмен, қауіпсіздікті қамтамасыз етудің қазіргі механизмдері әлі де жетілдіруді қажет етеді, жаңа қауіптер мен қатерлер пайда болады, технологиялық дамуға бейімделу қажеттілігі туындайды.

Қылмыстық-атқару мекемелеріндегі қауіпсіздік ұғымы көп аспектілі болып табылады және мекемелердің тұрақты жұмыс істеуін, сотталғандардың, қызметкерлердің, келушілердің өміріне және денсаулығына қауіп төндірмеуді, заңдылықты, тәртіпті, қылмыстардың, қашып кетулердің, массалық тәртіпсіздіктердің болмауын қамтиды. Қауіпсіздік жүйесі физикалық, техникалық, ұйымдастырушылық, құқықтық, психологиялық элементтерді біріктіреді [2]. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету тетіктері режим шараларын, күзет қызметін, бақылау мен қадағалауды, оқшаулау шараларын, техникалық құралдарды, ақпараттық жүйелерді, қызметкерлердің дайындығын қамтиды.

Қылмыстық-атқару заңнамасы қауіпсіздікті қамтамасыз етудің құқықтық негізін құрайды. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі сотталғандардың құқықтары мен міндеттерін, режим талаптарын, қауіпсіздік шараларын реттейді. Түзеу мекемелерінің қызметі туралы заң, ішкі істер органдары туралы заң, басқа да нормативтік актілер қауіпсіздік мәселелерін қарастырады [3]. Халықаралық стандарттар, атап айтқанда, Біріккен Ұлттар Ұйымының тұтқындауды ұйымдастыруға қатысты минималды стандарттық ережелері (Нельсон Мандела ережелері) қауіпсіздікті адам құқықтарын сақтай отырып қамтамасыз етуді талап етеді. Қылмыстық-атқару мекемелеріндегі қауіпсіздікке қатерлер әртүрлі болып табылады. Ішкі қатерлер сотталғандардың агрессивті әрекеттерін, қашып кетуге талпынысты, массалық тәртіпсіздіктерді, топтасуды, рұқсат етілмеген заттардың айналымын, өзіне-өзі зиян келтіруді қамтиды. Сыртқы қатерлер мекемелерге шабуылдарды, заттарды заңсыз түрде жеткізуді, ұйымдасқан қылмыстық топтардың әсерін білдіреді [4]. Технологиялық қатерлер байланыс құралдарының заңсыз пайдаланылуын, киберқауіптерді, техникалық құралдардың бұзылуын қамтиды. Терроризм қатері әсіресе жоғары қауіпті сотталғандар ұсталатын мекемелерде өзекті.

Халықаралық тәжірибе қауіпсіздікті қамтамасыз етудің әртүрлі модельдері мен тәсілдерін көрсетеді. Норвегияда қауіпсіздік мен гуманизмнің теңгерімі басым, ашық түрдегі түзеу мекемелері кеңінен қолданылады, сотталғандардың өзін-өзі басқаруы, жауапкершілігі дамытылады. Қауіпсіздік техникалық құралдарға емес, психологиялық жұмысқа, сенімге, ресоциализацияға негізделеді [5]. Норвегияның қайталану деңгейі әлемдегі ең төмендердің бірі, бұл тәсілдің тиімділігін дәлелдейді. Дегенмен, бұл модель жоғары қауіпті қылмыскерлер үшін шектеулі қолданылады.

Ұлыбританияда қауіпсіздік жіктемесі жүйесі дамыған, сотталғандар қауіп деңгейіне қарай әртүрлі режимдегі мекемелерге орналастырылады. Жоғары қауіпті сотталғандар үшін арнайы мекемелер жұмыс істейді, оларда күшейтілген қауіпсіздік шаралары қолданылады. Техникалық құралдар (бейнебақылау, биометрия, электрондық бақылау) кеңінен пайдаланылады [6]. Қызметкерлердің кәсіби даярлығына, олардың психологиялық тұрақтылығына үлкен көңіл бөлінеді. Тәуелсіз инспекция жүйесі мекемелердегі жағдайды бақылайды. АҚШ-та қауіпсіздік жүйесі әртараптандырылған, федералдық, штаттық, жеке түзеу мекемелері әртүрлі тәсілдерді қолданады. Жоғары қауіпті сотталғандар үшін супермаксимум режимдегі мекемелер жұмыс істейді, онда қатаң оқшаулау, минималды байланыс қолданылады. Технологиялар (рентген сканерлері, дронға қарсы жүйелер, жасанды интеллект) белсенді пайдаланылады [7]. Қауіпсіздік қызметкерлерінің арнайы бөлімшелері (CERT - Correctional Emergency Response Teams) дағдарыс жағдайларына жауап береді. Дегенмен, АҚШ жүйесі қатаңдығы, адам құқықтарын бұзу фактілері үшін сынға ұшырайды. Германияда қауіпсіздік мен ресоциализацияның үйлесімділігі басым. Сотталғандардың жіктемесі, жеке тәсіл, прогрессивті жүйе (режимді жеңілдету) қолданылады. Қауіпсіздік шаралары пропорционалдылық принципіне негізделеді, артық шектеулерге жол берілмейді [8]. Әлеуметтік қызметкерлер, психологтар, білім беру мамандары қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қатысады. Сотталғандардың қоғаммен байланысы сақталады, бұл қайталануды азайтады. Германия тәжірибесі теңгерімді тәсілді көрсетеді.

Қазақстан Республикасында қылмыстық-атқару жүйесі соңғы жылдары елеулі өзгерістерге ұшырады. Түзеу мекемелері Ішкі істер министрлігінен Әділет министрлігіне беріліп, бұл жүйенің деполициялануын, гуманизациялануын білдірді. Жаңа түзеу мекемелері

салынды, ескілері реконструкцияланды, жағдайлар жақсарды [9]. Техникалық құралдар жаңартылды, бейнебақылау жүйелері, электрондық бақылау құралдары енгізілді. Қызметкерлердің мәртебесі жақсартылды, жалақы көтерілді, әлеуметтік кепілдіктер нығайтылды.

Дегенмен, қауіпсіздікті қамтамасыз етудің қазіргі механизмдерінде бірқатар мәселелер бар. Біріншіден, мекемелердің толып кетуі. Көптеген түзеу мекемелері қалыпты жүктемеден асып кетті, бұл қауіпсіздік тәуекелдерін арттырады, режим шараларын қиындатады, конфликттер ықтималдығын жоғарылатады [10]. Екіншіден, техникалық құралдардың жетіспеушілігі немесе ескіруі. Барлық мекемелерде заманауи бейнебақылау жүйелері, байланыс құралдарын анықтау аппаратуралары, периметрді қорғау жүйелері жоқ. Үшіншіден, қызметкерлердің жетіспеушілігі және біліктілігінің төмендігі. Түзеу мекемелерінде кадрлық тапшылық байқалады, қызметкерлердің айналымы жоғары. Жас мамандардың дайындығы әрқашан жеткілікті емес, олар күрделі жағдайларға дайын емес [11]. Төртіншіден, рұқсат етілмеген заттардың мекемелерге түсуі. Есірткілер, мобильді телефондар, қару, басқа да тыйым салынған заттар мекемелерге түсіп отырады, бұл қауіпсіздікке қауіп төндіреді, ұйымдасқан қылмыстық топтардың әсерін қамтамасыз етеді. Бесіншіден, сотталғандардың радикалдануы. Экстремистік, террористік идеологияның таралуы, радикалды топтардың қалыптасуы қауіпсіздікке елеулі қауіп төндіреді. Радикалдануды анықтау, алдын алу, қарсы әрекет ету тетіктері жеткіліксіз дамыған [12]. Алтыншыдан, психологиялық қызметтің әлсіздігі. Сотталғандардың психологиялық жағдайын бағалау, суицидтік тәуекелдерді анықтау, агрессияны басқару, конфликттерді шешу жөніндегі психологиялық қызмет барлық мекемелерде толық көлемде ұйымдастырылмаған.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету механизмдерін жетілдірудің негізгі бағыттары мыналарды қамтуы тиіс. Біріншіден, мекемелердің толып кетуін азайту. Баламалы жазалауды кеңейту, қамауға алудың баламаларын дамыту, шартты мерзімінен бұрын босатуды қолдану, қылмыстық заңнаманы либерализациялау мекемелердегі жүктемені азайтады. Жаңа түзеу мекемелерін салу, қолданыстағыларын кеңейту, сыйымдылықты арттыру қажет [13]. Сотталғандарды аумақтық принцип бойынша орналастыру, олардың отбасыларына жақын мекемелерде ұстау ресоциализацияға ықпал етеді.

Екіншіден, техникалық құралдарды жаңғырту және дамыту. Заманауи бейнебақылау жүйелерін енгізу, жасанды интеллект негізінде бейнені талдау, аномалды әрекеттерді автоматты түрде анықтау қажет. Мобильді телефондарды, дронды анықтау және бейтараптандыру жүйелерін орнату маңызды. Биометриялық сәйкестендіру жүйелерін (саусақ іздері, бет тану, қарашық сканерлері) енгізу рұқсат етілмеген кіруді болдырмайды [14]. Периметрді қорғаудың электрондық жүйелерін, датчиктерді, дабылдарды жетілдіру қажет. Қызметкерлерді жеке қауіпсіздік құралдарымен (дабыл батырмалары, байланыс құралдары, қорғаныс құралдары) қамтамасыз ету керек.

Үшіншіден, кадрлық саясатты жетілдіру және қызметкерлердің біліктілігін арттыру. Түзеу мекемелері қызметкерлерінің еңбек жағдайларын жақсарту, жалақыны арттыру, әлеуметтік кепілдіктерді нығайту, кәсіби престижді көтеру кадрлық тапшылықты азайтады. Қызметкерлерді іріктеудің сапасын арттыру, психологиялық тестілеуді жүргізу, кандидаттардың сенімділігін тексеру маңызды. Бастапқы даярлықты күшейту, үнемі біліктілікті арттыру, практикалық дағдыларды жаттықтыру (дағдарыс жағдайларын модельдеу, конфликттерді шешу, агрессияны басқару) қызметкерлердің құзыреттілігін арттырады. Қызметкерлердің психологиялық қолдауын ұйымдастыру, кәсіби күйзелісті алдын алу, стресс-менеджментті үйрету қажет.

Төртіншіден, рұқсат етілмеген заттардың мекемелерге түсуін болдырмау. Мекемелерге кіру бақылауын күшейту, барлық келушілерді, жүктерді мұқият тексеру, рентген сканерлерін, металл детекторларын, қызыл көрудің құрылғыларын пайдалану қажет. Қызметкерлерді, келушілерді жауапкершілікке тарту, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылды күшейту маңызды. Мекемелердің периметрін нығайту, дронмен жеткізуді болдырмау, байланыс құралдарын блоктау жүйелерін орнату керек [15]. Сотталғандардың жеке тексерулерін

жүргізу, камералардағы, жұмыс орындарындағы тексерулерді жүйелі түрде жүзеге асыру, иттермен іздеу қызметін пайдалану тиімді.

Бесіншіден, радикалдануға қарсы іс-қимылды жүйелеу. Радикалды көзқарастары бар сотталғандарды анықтау, олардың әсерін оқшаулау, арнайы мекемелерде немесе бөлімшелерде ұстау қажет. Дерадикализация бағдарламаларын әзірлеу және жүзеге асыру, сотталғандармен идеологиялық жұмыс жүргізу, діни сауатсыздықты жою, экстремизмнің қауіптері туралы түсіндіру маңызды. Имамдармен, психологтармен, бұрынғы экстремистермен жұмыс істеу, сотталғандардың дүниетанымын өзгерту, оларды қоғамға қайта біріктіру керек. Радикалды материалдардың таралуын болдырмау, интернет-қолжетімділікті бақылау, пропагандалық контентті блоктау қажет.

Алтыншыдан, психологиялық қызметті нығайту. Барлық түзеу мекемелерінде толық штаттағы психологиялық қызметтерді құру, психологтар санын арттыру, олардың біліктілігін жоғарылату қажет. Сотталғандардың психологиялық жағдайын жүйелі түрде бағалау, суицидтік тәуекелдерді анықтау, кризистік араласу жүргізу маңызды. Агрессивті сотталғандармен жұмыс, олардың мінез-құлқын түзету, конфликттерді шешу дағдыларын үйрету, эмоционалдық интеллектті дамыту керек. Топтық психологиялық сабақтарды, тренингтерді, психотерапияны ұйымдастыру, сотталғандардың психикалық денсаулығын қолдау қажет. Қызметкерлерге психологиялық білім беру, оларға сотталғандармен өзара әрекеттесу, конфликттерді басқару, стресстік жағдайларда жұмыс істеу дағдыларын үйрету маңызды.

Жетіншіден, режим шараларын жетілдіру. Сотталғандарды қауіп деңгейіне қарай жіктеу жүйесін жетілдіру, динамикалық қауіпсіздік бағалауын енгізу, режимді жеке жағдайға қарай өзгерту қажет. Прогрессивті жүйені дамыту, жақсы мінез-құлық үшін режимді жеңілдету, қоғаммен байланысты кеңейту, ресоциализацияға ынталандыру маңызды. Тәртіп пен заңдылықты қамтамасыз ету, бұзушылықтарға жедел жауап беру, жауапкершілікті сақтау керек. Сотталғандардың жұмыспен, білім алумен, кәсіптік оқытумен қамтылуын арттыру, олардың уақытын пайдалы іспен толтыру қауіпсіздікке ықпал етеді.

Сегізіншіден, ақпараттық жүйелерді дамыту. Сотталғандар туралы толық ақпаратты қамтитын бірыңғай ақпараттық жүйені құру, олардың тарихын, қауіп деңгейін, мінез-құлқын, байланыстарын, психологиялық ерекшеліктерін есепке алу қажет. Аналитикалық құралдарды пайдалану, үлгілерді анықтау, тәуекелдерді болжау, алдын алу шараларын қабылдау маңызды. Мекемелер арасында ақпарат алмасуды қамтамасыз ету, сотталғандардың ауысуы кезінде деректерді беру, үздіксіз бақылауды сақтау керек. Ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, деректердің құпиялылығын сақтау, рұқсатсыз қолжетімділікті болдырмау қажет.

Тоғызыншыдан, сыртқы субъектілермен өзара әрекеттесуді дамыту. Құқық қорғау органдарымен (полиция, ұлттық қауіпсіздік комитеті, прокуратура) ынтымақтастықты нығайту, ақпарат алмасу, бірлескен операцияларды жүргізу, ұйымдасқан қылмыстық топтарға қарсы әрекет ету маңызды. Әлеуметтік қызметтермен, денсаулық сақтау органдарымен, білім беру мекемелерімен, қоғамдық ұйымдармен серіктестікті дамыту, сотталғандарды ресоциализациялау, олардың қажеттіліктерін қанағаттандыру керек. Халықаралық ұйымдармен ынтымақтастық, озық тәжірибені зерделеу, техникалық көмек алу, халықаралық стандарттарды енгізу қажет.

Оныншыдан, қауіпсіздік тиімділігін бағалау жүйесін енгізу. Қауіпсіздік көрсеткіштерін әзірлеу (қашып кету саны, массалық тәртіпсіздіктер, қылмыстар, рұқсат етілмеген заттардың алынуы, қызметкерлерге шабуылдар, өзіне-өзі зиян келтіру), үнемі мониторинг жүргізу, деректерді талдау маңызды. Инциденттерді тергеу, себептерін анықтау, түзету шараларын қабылдау, қайталануды болдырмау керек. Тәуелсіз аудит жүргізу, сыртқы сарапшыларды тарту, объективті бағалау алу, ұсынымдарды орындау қажет. Халықаралық стандарттарға сәйкестікті бағалау, озық тәжірибемен салыстыру, жақсарту аймақтарын анықтау маңызды.

Қауіпсіздікті қамтамасыз етудің әлеуметтік-экономикалық әсері айқын. Қауіпсіз түзеу мекемелері қызметкерлердің, сотталғандардың, қоғамның қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Қашып кетулердің, массалық тәртіпсіздіктердің, қылмыстардың болмауы қоғамдық тәртіпті

сақтайды, азаматтардың қауіпсіздігін қорғайды. Сотталғандарды тиімді ресоциализациялау қайталануды азайтады, қылмыстылықпен күресте үнем береді, қоғамдық қауіпсіздікті арттырады. Қызметкерлердің қауіпсіздігі олардың еңбек өнімділігін арттырады, кадрлық тұрақтылықты қамтамасыз етеді, кәсіби аурулар мен жарақаттарды азайтады. Халықаралық стандарттарға сәйкестік Қазақстанның беделін жоғарылатады, халықаралық ынтымақтастықты дамытады.

Қорытынды. Қылмыстық-атқару жүйесі мекемелеріндегі қауіпсіздікті қамтамасыз ету күрделі, көп аспектілі міндет болып табылады, ол физикалық, техникалық, ұйымдастырушылық, құқықтық, психологиялық шараларды біріктіреді. Халықаралық тәжірибе қауіпсіздік пен гуманизмнің, қатандық пен ресоциализацияның теңгерімін табудың маңыздылығын көрсетеді. Қазақстанда қылмыстық-атқару жүйесі елеулі өзгерістерге ұшырады, бірақ қауіпсіздікті қамтамасыз ету механизмдерін одан әрі жетілдіру қажет. Жетілдірудің негізгі бағыттары мекемелердің толып кетуін азайту, техникалық құралдарды жаңғырту, кадрлық саясатты жетілдіру, рұқсат етілмеген заттардың түсуін болдырмау, радикалдануға қарсы іс-қимыл, психологиялық қызметті нығайту, режим шараларын жетілдіру, ақпараттық жүйелерді дамыту, сыртқы субъектілермен өзара әрекеттесу, тиімділікті бағалауды қамтиды. Тек кешенді және жүйелі тәсіл арқылы ғана қылмыстық-атқару мекемелеріндегі қауіпсіздіктің жоғары деңгейіне қол жеткізуге, қызметкерлер мен сотталғандардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, тиімді ресоциализацияны жүзеге асыруға болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі (2014 жылғы 5 шілде, өзгерістермен және толықтырулармен). – Астана, 2014.
2. Бейсенов Б.С. Қылмыстық-атқару мекемелеріндегі қауіпсіздік: теория және практика. – Қарағанды: Академия ІІМ РҚ, 2023. – 342 б.
3. Қазақстан Республикасының «Түзеу мекемелері қызметкерлерінің құқықтық мәртебесі туралы» Заңы (2002 жылғы 14 шілде, өзгерістермен). – Астана, 2002.
4. Нұрғалиев Қ.Т. Қылмыстық-атқару жүйесіндегі қауіптер мен қатерлер: жіктеу және қарсы іс-қимыл // Құқық және мемлекет. – 2024. – № 1. – 89-98 б.
5. Norwegian Correctional Service. Security and Rehabilitation: The Norwegian Model. – Oslo, 2023. – 178 p.
6. Her Majesty's Prison and Probation Service. Security in Prisons: Standards and Procedures. – London, 2024. – 234 p.
7. Federal Bureau of Prisons. Security Operations Manual. – Washington DC, 2023. – 456 p.
8. Federal Ministry of Justice Germany. Prison Security and Resocialization. – Berlin, 2023. – 198 p.
9. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі. Қылмыстық-атқару жүйесін реформалау: нәтижелер және перспективалар. – Астана, 2024. – 156 б.
10. Әбдіғалиев Е.М. Түзеу мекемелерінің толып кетуі мәселесі және оны шешу жолдары // Заңгер. – 2023. – № 4. – 78-86 б.
11. Сейдахметов М.А. Қылмыстық-атқару жүйесіндегі кадрлық саясат: мәселелер және шешімдер // Қылмыстық-атқару жүйесі. – 2024. – № 2. – 45-54 б.
12. Омаров С.Б. Түзеу мекемелеріндегі радикалдану қаупі және оған қарсы іс-қимыл // Ұлттық қауіпсіздік және құқық. – 2024. – № 1. – 67-76 б.
13. Қайратов Б.Е. Баламалы жазалау және түзеу мекемелерінің жүктемесін азайту // Қылмыстық құқық және процесс. – 2023. – № 3. – 56-65 б.
14. Тұрсынбеков А.К. Түзеу мекемелеріндегі техникалық қауіпсіздік құралдары: заманауи технологиялар // Қауіпсіздік технологиялары. – 2024. – № 2. – 89-97 б.
15. Жұмабаев Н.С. Рұқсат етілмеген заттардың түзеу мекемелеріне түсуін болдырмау тетіктері // Заң және уақыт. – 2024. – № 1. – 78-87 б.